

A close-up photograph of a brown animal's fur, showing two distinct layers. The top layer consists of long, coarse, brown hairs, while the bottom layer is a much denser, softer, and more uniform brown undercoat. The text "två pälsar" is overlaid in the center in a white, bold, sans-serif font.

två pälsar

Samlingarna i ett stadsmuseum representerar ytterst fragmentariskt stadsutvecklingen och det liv som levts i staden under hundratal år. Om vi skärskådar sådana »fragment«, finner vi ofta trådar som leder till fördjupad kunskap om stadens historia. Ledtrådarna ligger så att säga inbäddade i föremålets materia. När vi undersöker föremålet och jämför det med andra, upptäcker vi spår av historiska händelser.

Artikelförfattare: Irene Sigurdsson

Ernst Johanssons pälsrock är sydd hos skrädderfirman Molin & Möcklin, Birger Jarlsgatan 14 i Stockholm. Ett textilt firmamärke är fastsytt vid halsringningen, ett i foderfickan. Foto: Ramon Maldonado, SSM.

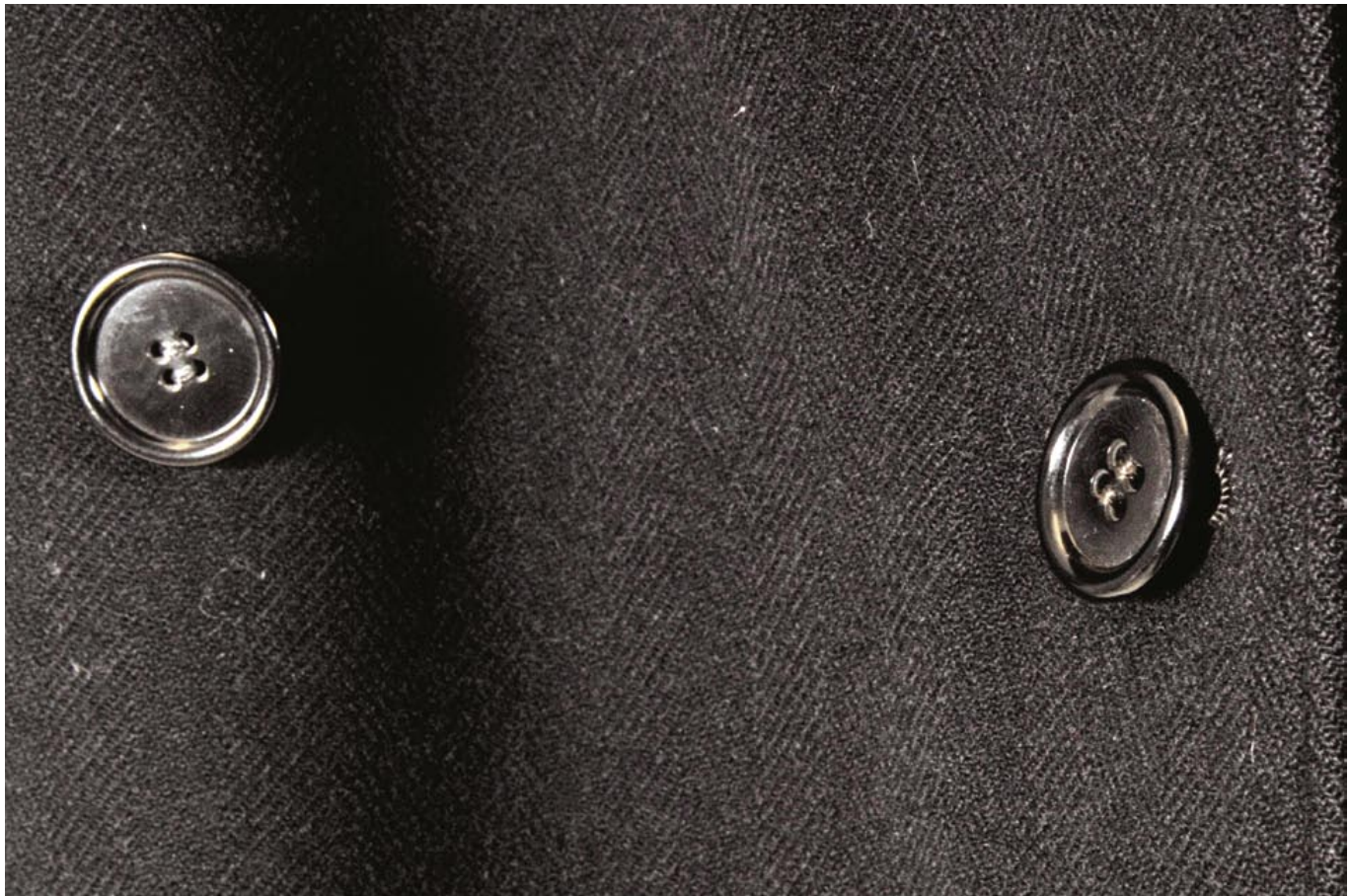
Snart rör vi oss i vidare cirklar ut från föremålet, ut i samhället eller bort i tiden. Två pälsar för oss ut på två tämligen korta tidsresor. Den ena resan går till 1930-talets slut, den andra till 1970-talets början.

Pälsen som Ernst bar

En man i sextioårsåldern promenerar i trakten av Eriksbergsgatan. Dagen är kylig och mannen bär en pälsfordrad rock av svart ylle. Rockens krage blänker av slät, brun utterpäls. Tiden är 1930-talets slut. Mannen heter Ernst. Han hade år 1912 gift sig med sin Anna. Sex år senare hade de flyttat in i en trerummare högt upp i den då tämligen nybyggda tegelfastigheten på Eriksbergsgatan 11. Där kom de att stan- na livet ut. De fick aldrig några barn.

Ernst Johnsson föddes i Stockholm 1878. Som ung blev han springpojke och senare kontorsbiträde åt importfirman C.H. Heurlin, Mälartorget 15 (kolonialvaror). Han arbetade sig upp till grosshandlare. År 1931 blev han direktör för AB C.H. Heurlin agenturaffär¹. Han kom att tillhöra den förmögnare medelklassen med egen sommarö i Saltsjöbaden².

När Ernst denna dag tar en promenad, iklädd sin pälsfodrade ylleroch och med spatserkäppen i hand, utgör hans yttre apparition ett tydligt tecken på hans uppnådda sociala status. Längden på pälsrocken är 123 centimeter och vikten är 3,5 kilo. Det kypertvävda klädet står för en stor del av tyngden. Rockens foder är sytt av ett tjugotal pälsar av nutria, lat. *Nutria Nutria Ragondin*, vars spetshår är borttagna medan de mjuka underhåren lämnats kvar. Kragen är beklädd med päls av utter, lat. *Otter Otter Loutré*.³ Rocken är dubbelknäppt med tre

rader knappar av bakelit. Knapparna är fastsydda med parallella stygn i fyra hål och reser sig från tyget på stadiga snodda tråd Halsar.

Rocken är sydd hos skrädderifirman Molin & Möcklin, etablerad 1878 på Regeringsgatan. 1919 flyttade firman till Birger Jarlsgatan 14, några hundra meter söder om Ernst Johnssons bostad. »Firman sysselsätter sig uteslutande med finare beställningsskrädderi, såväl civil- som uniform-, och har en vidsträckt och distingerad kundkrets«, är ett omdöme från 1924.⁴

Rocken ingår i föremålssamlingarna vid Stockholm stadsmuseum. När Ernsts hustru Anna avled 1963, gick rocken i arv till hennes bror.

Brorsonen skänkte den år 2004 till stadsmuseet.

Detta är en pälsfodrad rock av gedigen kvalitet, väl lämpad för en grosshandlars promenader i Stockholm. I det senare 1930-talets huvudstad gav den sitt bidrag till att bäraren blev uppmärksammad i stadens offentliga liv.

Pälsens ursprunglige ägare

Ernst Johnsson

Född i Stockholm 1878, död 1947

Skolgång vid Södra Latin

Elitgymnast som ung

Börjar som springpojke i en firma för kolonialvaror.

Avslutar sin yrkeskarriär som grosshandlare och direktör för firman

Pälsen som Stefan bar

En drygt tjugoårig, lång och gänglig man är på väg till Konsthögskolan, Mejans allmänt kallad på Fredsgatan 11. Det är vinter i början av 1970-talet. Den unge mannen heter Stefan. Han bär en afghanpäls. Den lurviga hårsidan är vänd inåt. Skinnsidan utåt är dekorerad med blad- och blomslingor broderade med silketråd i grönt och vitt.

Stefan är elev på Konsthögskolan. Där började han 1971. Afghanpälsen köpte han 1972 på IMPO på Gamla Brogatan⁵, den gata där kårhusokkupationen ägde rum i maj 1968. När Stefan kommer gående till Mejans i sin päls, har lågorna efter kårhusokkupationen ännu inte falnat till aska. Många på Mejans bär under den här tiden afghanpäls, gärna i kombination med en röd eller svart palestinasjal. »Alla på Mejans är vänster«⁶.

»Under senvintern, när han som landskapsmålare ställer sig vid stenbrottet i Stenhamra, är pälsen till stor glädje. Om han stoppar in tuberna med oljefärg i fickorna i den väst som han bär under pälsen, håller sig färgen mjuk av pälsvärmens.«

Stefans identitet som politiskt medveten konstnär stämmer med pälsen och med pälsens kravlöshet. Den förutsätter inte ett varsamt leverne. När Stefan och de andra Mejaneleverna rör sig mellan Hornsgataspuckeln, Gamla Brogatan, Rödbodtorget, Mejans kafé och målarateljéer, ser de allmänt lodiga ut.⁷ »Studenterna skaffade sig ett mode som parodierade borgerlighetens ideal och symboler.«⁸ Afghanpälsarna hade blivit en politisk uniform.⁹

Stefan har, afghanidealet till trots, gift sig och bor med sin fru på Drottningholmsvägen nära Fridhemsplan. Året runt promenerar han de två kilometrar till undervisningen på Mejans. Under senvintern, när han som landskapsmålare ställer sig vid stenbrottet i Stenhamra, är pälsen till stor glädje. Om han stoppar in tuberna med oljefärg i fickorna i den väst som han bär under pälsen,

håller sig färgen mjuk av pälsvärmens.

Stefan följer undervisningen vid Mejans under 5 år. Efter den tiden används pälsen sällan.

Stefans afghanpäls är 138 centimeter lång och väger 2 kilo. Pälsen är sydd av många bitar från olika delar av långhåriga lamm¹⁰. Broderier täcker skarvarna mellan de oregelbundna bitarna. Pälsens sidosömmar är handsyddas med stora stygn. Pälsverket sticker fram vid alla öppna kanter. Pålshåren har gullnat. Röda och blå fläckar kommer från Stefans färgtuber och penslar.

I stället för knappar sluter man en afghanpäls runt kroppen med hjälp av hyskor och hakar. Den här pälsen har fem ornerade hyskor av vit metall. Hyskorna sitter hjälpligt fast i spretande trådresten. Pälsen glipar mellan hyskorna. I höfthöjd kan man sticka ner händerna genom skurna hål och kommer då åt fickorna i de kläder som man bär under pälsen.

Afghanpälsen ingår sedan 2006 i föremålssamlingarna vid Stockholm stadsmuseum. Den skänktes till museet med anledning av en flytt. Vid flyttpackningen var det nära att pälsen slängdes. Men – kanske man skulle fråga Stadsmuseet först?

Den här pälsen signalerar grupp-sammanhållning och protest mot etablissemangen. Pälsen har, på sitt uttryckligt antiborgerliga sätt, ingått i Stockholms visuella offentlighet under 1970-talets början.

Pälsens ursprungliga ägare

Stefan Wrangö Håkansson

Född i Hässleholm år 1950

Kom till Stockholm hösten 1969

Utbildad vid Mejans målarlinje

Konstnär

Har alltid haft andra försörjningsjobb vid sidan om konstnärskapet

Törs du ha en sådan där på dig när du går ut?!

Sedan slutet av 1900-talet är det inte självklart bra eller fint att visa sig iklädd päls. Människors rätt att bära pälsverk från vilda eller uppfödda djur har förnekats från huvudsakligen två olika perspektiv.

Det ena perspektivet är etiskt. En sorts allomfattande humanism bjuder människan att bidra till att rättvisa råder i naturen. Djurrättsaktivister genomför manifestationer och demonstrationer för att förändra den allmänna opinionen och påverka politiker, djurägare och jägare att beakta djurens rättigheter. Manifestationerna för djurens rätt kan ibland för ickesympatisörer te sig våldsamma och självvåldiga.

»Under de senaste årtiondena har människans inställning till djur och natur blivit allt mer positiv. Men fortfarande anser till och med djurrättsaktivister att människan är den mest värdefulla av alla jordens varelser... i grunden (har de) samma traditionella värdehierarki som de övriga i studien. De miljövänner som intervjuades ansåg att naturen och en frisk miljö var viktig främst för människans överlevnad.«¹¹

Det andra perspektivet grundar sig på uppfattningen att biologisk mångfald i naturen är en god sak och att utrotningshotade arter därför måste skyddas. Vetenskapliga inventeringar över djurbestånd görs och regelverk för skyddandet av utrotningshotade djur skapas på såväl regional som nationell och global nivå.

»Inom EU gäller förbud mot försäljning, köp och annonsering och andra kommersiella aktiviteter av växter, levande djur och djurprodukter som tillhör de utrotningshotade arterna. Det är till exempel inte tillåtet att sälja elfbenssmycken, väskor, pälsar, skor och annat som tillverkats av utrotningshotade djur.«¹²

Polisen tror att människor inte förstår att det kan vara olagligt att sälja en päls man ärvt och att det räcker med att annonsera ut den för att det ska vara olagligt.

En pälsbärares status år 2006 är labil, kanske rent av hotad. Alternativet, att lagligt göra sig av med den gamla pälsen, verkar dock inte särskilt lätt.

Fotnoter

1. Ur stadens mantalsuppgifter för åren 1911, 1921, 1931 samt ur bouppteckningen efter Ernst Vilhelm Ludvig Johnsson. Uppgifterna förmedlade av Dagmar Thullberg, Stockholms stadsarkiv.
2. Skriftlig uppgift från givaren Lars Carell 2004.03.17.
3. Muntliga uppgifter från Körnsnär Eva Karina, Hantverkargatan 32, 2006.05.04.
4. Stockholms Näringsliv del II, Stockholm 1924, s. 597.
5. IMPO på Gamla Brogatan 32 var under 1960- och 1970-talen en affär där många av stadens ungdomar handlade kläder.
- 6.7. Muntlig uppgift från givaren Stefan Wrangö Håkansson 2006.05.04.
8. Bengt Carlsson: »1968; Medelklassens stora strid«, www.algonet.se/~bengtc/1968.htm.
9. Enligt uppgift 2006.06.07 från ordboksassistenten Björn Minör, Svenska Akademiens ordbok, finns det första belägget gällande »afghanpäls« i DN 1973 »... som ytterplagg min sköna afghanpäls (det är inte en sån där jättelång, och det är inget mönster på den).«
10. Körnsnär Eva Karina ger ett något indifferent svar på frågan vad det är för sorts lammpäls
11. Se till exempel www.etiskainstitutet.org/id33 och www.soc.uu.se/publications/doktabst/20022a.html; Fredrik Lundmark. 2000: Människan i centrum. Abstract of a Doctoral Dissertation.
12. Se till exempel www.polisen.se/inter/nodeid en artikel från svenska polisen »Brottsligt sälja gammal päls«, som förklarar och redovisar regelverket inom EU.

Stefans afghanpäls har inte några tillverkaretketter, märken eller logos. Pälsen förmodas vara sydd omkring 1970 i Afghanistan, Indien eller i områdena däromkring. Foto: Ramon Maldonado, SSM.